

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

CONCEPTUAL BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Yrd. Doç. Dr. Mevlüt KARABIÇAK*

Müge Burcu ÖZDEMİR**

ÖZET

Bu çalışmada, dünyanın geleceğini korumak amacıyla, kalkınmada sürdürülebilirlik kavramı, genel bir çerçeve içerisinde ele alınmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, tarihsel süreci içerisinde incelenmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar ve etkinliklere değinilmiştir.

Çalışma ile hedeflenen, kavramın ekonomi ve çevre politikaları için yol gösterici niteliğini vurgulamaktır. Bu anlamda, "çevreye rağmen kalkınma" anlayışından çok "çevre ile birlikte kalkınma" anlayışı içerisinde literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Çevre, Çevresel Maliyetler.

ABSTRACT

In this study, the concept of sustainable development which makes up a principle to awake a high consciousness in human being will be addressed in a general framework.

This study aims to put out conceptual foundations of sustainable development and to create an awareness. In this sense, "despite the environmental development" approach rather than "development with environmental" approach will also be serviced.

Key Words: Sustainable Development, Environment, Environmental Costs.

GİRİŞ

Bir şeyin devam etmesi veya ettirilmesi anlamına gelen sürdürülebilirlik,bugünü ve gelecek zamanı içerisinde barındıran bir kavramdır. Ekonomi ile ilişkilendirildiğinde, nihai hedefi kar elde etmek olan geleneksel kalkınma teorilerinin aksine sürdürülebilirliğin hedefi dünyanın mevcut kaynaklarını korumak ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır.

Bu amaçla,kişisel veya şirketlere dair ekonomik çıkarlar ve kar beklentilerinin yerine kamu yararının ön plana alınması ve bugün temelli üretim yerine geleceği ve gelecek nesilleri de hesaba katan bir kalkınma anlayışının benimsenmesi, sürdürülebilir ekonomik faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma kavramı teorik bir çerçeve içerisinde ele alınacaktır. Kavramın ortaya çıkışı ve gelişimi tarihsel süreci içerisinde ortaya konulacak,bu anlamda yapılmış faaliyetler değerlendirilecektir.

1.TEORİK ÇERÇEVE VE TARİHSEL GELİŞİM

Dünya nüfusundaki artış ile birlikte ülkelerin kalkınma yönündeki adımları, küresel yaşam üzerinde gözle görülür biçimde olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Çevre kirliliğinin artması, kalkınma kavramına yeni bir

* Yrd. Doç. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

** Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.

anlayış ile yaklaşma gerekliliğini doğurmuş ve 1980'lerle birlikte çevrenin korunması ile ilgili bir farkındalık dünyada gelişmeye başlamıştır.

Pek çok kabul edilmiş veya kabul edilebilir tanımı olmasına karşın sürdürülebilir kalkınma kavramını tek bir cümle ile açıklamak zordur. Mawhinney (2002: 3), sürdürülebilir kalkınma kavramının çeşitli tanımlarını başlıklar altında derlemiştir. Bunlardan üçü şöyledir: İlk olarak 1987 yılında Birleşmiş Milletlerin Brundtland Raporu olarak bilinen metninde sürdürülebilir kalkınma, bugünkü ihtiyaçları karşılayabilmek için, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarından ödün verilmeyen bir kalkınma olarak tanımlanmıştır. İkinci tanım ise 1989'da Dünya Bankası Raporu'nda yapılmıştır. Bu rapora göre; sürdürülebilir kalkınmanın, nesiller arası eşitliğin bir ölçütü olduğu apaçıktır. Bu sebeple sürdürülebilir kalkınma, kişi başına "azalmayan" fayda olarak tanımlanabilir. Üçüncü tanımlama 1991 yılında Dünya Vahşi Yaşam Fonu tarafından yapılmıştır. Tanıma göre sürdürülebilir kalkınma, destekleyici ekosistemlerin mevcut nüfusu taşıma kapasitesi dâhilinde yaşamımızı sürdürürken, yaşam kalitesinin artırılmasıdır.

Sanayi Devrimini takiben artış gösteren çevre sorunları, klasik anlamda kalkınma yaklaşımlarına, çevre ile ilgili endişelerin de dâhil edilmesi sonucunu doğurmuştur. Gezegenin mevcut kaynaklarının bundan sonrası için yeterli olmayacağı tartışmaları pek çok bilimsel araştırma ile de kanıtlanmıştır.

Sorunun çözümüne yönelik atılan yapıcı adımlardan birisi, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımıdır. Sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin temelleri 19. yüzyıla dayandırılabilmeyle birlikte, kavramın dünya genelinde bilinirliği 1987 yılında yayınlanan "Ortak Geleceğimiz", diğer adıyla Brundtland Raporu ile olmuştur (Kılıç, 2012: 203).

Brundtland Raporu, kısa dönemli ekonomik yararlar yerine çok uzun dönemi bağlayan ve gelecek nesillerin de hem ekonomik hem toplumsal menfaatlerini göz önünde tutulmasını öneren bir çevresel kalkınma stratejisi öngörmüş olup bu strateji, çevre bilincinin oluşturulmasında önemli aşamalardan birisidir (Han ve Kaya, 2012:256, 268).

Brundtland raporu sürdürülebilir kalkınmanın küresel anlamda kurumsallaşmasının temellerini atmış olmakla birlikte kavrama esas ivmeyi 1992 yılında yapılan Rio Yeryüzü Zirvesi kazandırmıştır. Rio Yeryüzü Zirvesi'nde, "Rio Deklarasyonu" ve "Gündem 21" başlıklarını içeren sürdürülebilir kalkınma eylem planı, katılımcı Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerce imzalanmıştır. Rio Deklarasyonu, 27 temel prensipten oluşmaktadır. Özellikle yedinci prensip olan "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk" ilkesi, ülkelerin farklılıkları gözetilerek tüm katılımcılara çeşitli yükümlülükler getirmiştir (Karakaya ve Özçağ, 2004: 3).

Gündem 21 ise sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutlarını, doğal kaynakların korunmasını ve yönetimini, öncü devletlerin söz konusu etkinliklerdeki rolünü ve tüm bunların uygulama yöntemlerini içeren 40 ayrı bölümden oluşmaktadır. "Sosyal ve Ekonomik Boyutlar" başlıklı ilk kısım, gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla uluslararası bir işbirliği, yoksullukla mücadele, tüketim kalıplarının değişmesi, demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik, karar verme sürecinde çevre ve kalkınmanın bütünleşmesi konularını içermektedir (UNEP, 1992).

İkinci kısım ise "Kıt Kaynakların Korunması ve Yönetimi" başlığını taşımaktadır. Bu kısım, ağaçsızlandırma ile mücadele, hassas ekosistemlerin yönetimi: çölleşme ve kuraklık ile mücadele, sürdürülebilir dağ gelişimi, sürdürülebilir tarımın ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, çevresel açıdan sağlıklı biyo-teknoloji yönetimi, okyanusların, kapalı ve yarı kapalı denizlerde dâhil olmak üzere her türlü denizin ve kıyı alanlarının içerisindeki tüm canlılarla birlikte korunması, rasyonel kullanımı ve geliştirilmesi, tatlı su kaynaklarının temininin ve kalitesinin korunması; su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi, zehirli kimyasalların çevresel açıdan güvenilir yönetimi ve yasadışı uluslararası ticaretinin engellenmesi, tehlikeli atıkların çevre ile uyumlu yönetimi, katı atıkların ve atık su ile ilgili sorunların çevresel açıdan sağlıklı yönetimi, radyoaktif atıkların güvenli bir biçimde yönetimi başlıklarını içermektedir (UNESCO, 1992).

"Başlıca Grupların Rollerinin Güçlendirilmesi" başlıklı üçüncü kısımda, adil bir kalkınma yönünde kadınlar için küresel eylem, çocuklar ve gençlik, yerli halkların ve toplulukların rollerinin tanınması ve güçlendirilmesi, hükümet dışı örgütlerin etkinliklerinin artırılması, yerel kurumların inisiyatifleri, işçilerin ve işçi sendikalarının rolünün güçlendirilmesi, iş dünyasının, endüstrinin ve çiftçilerin sürdürülebilir kalkınma içerisindeki önemi, başlığı altında dokuz madde yer almaktadır (UNEP, 1992).

Uygulama araçlarını içeren son kısımda ise finansal kaynaklar ve mekanizmalar, çevresel açıdan sağlıklı teknolojinin transferi, işbirliği ve kapasite oluşturma, sürdürülebilir kalkınma için bilim, eğitim, kamu duyarlılığı ve öğretimin teşviki, gelişmekte olan ülkelerde kapasite oluşturmaya ilişkin ulusal mekanizmalar ve uluslararası

işbirliği, uluslararası kurumsal düzenlemeler, uluslararası hukuki araçlar ve mekanizmalar ve karar alma sürecinde bilgi başlıklarına yer verilmiştir (UNESCO, 1992).

Gündem 21’de Özellikle gelişmiş ülkeler, Birleşmiş Milletlerin öngördüğü kalkınma hedeflerine ulaşmak ve çevreye duyarlı teknolojilerin transferlerine erişim sağlamak amacıyla resmi kalkınma yardımı olan yıllık gayri safi milli hasılanın yüzde 0,7 oranında katkı yapmaktaki taahhütlerini yinelemişlerdir (Drexhage ve Murphy, 2010: 8).

Tarihsel süreç içerisinde sürdürülebilir kalkınmanın temel teşkil ettiği bir diğer önemli etkinlik, 2002’de Johannesburg’da düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’dır. Rio+10 adıyla da anılan konferansta, 1992 Rio Yeryüzü Zirvesinden bu yana geçen on yıllık süre içerisinde neler yapıldığı değerlendirilmiştir. Sürdürülebilir bir kalkınma hedefi için mevcut aktörlerin daha güçlü konuma gelmeleri gerektiği belirtilmiş ve bu amaçla bir uygulama planı, 104 katılımcı devlet tarafından kabul edilmiştir. Bu zirve sonrası iki temel belge ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi “Siyasi Bildiri”, diğeri “Uygulama Planı”dır. Bu zirvede 5 önemli alanda çeşitli kararlar alınmıştır. Bunlar; su projeleri, enerji, sağlık, tarım, biyolojik çeşitlilik ve ekosistem yönetiminin korunmasıdır (Karabıçak ve Armağan, 2004:212).

Bahsi geçen uygulama planı hedefleri şöyle özetlenebilir (MFA, 2002):

- 2015 yılına kadar temiz su ve atık su hizmetlerine sahip olmayan kişi sayısının yarıya indirilmesi.
- 2010 yılına kadar biyolojik çeşitlilik kaybının azaltılması.
- 2015 yılına kadar balıkçılık alanlarında en yüksek verime ulaşılması.
- 2020 yılına kadar, en az 100 milyon elverişsiz koşullarda yaşayan kişinin yaşamlarında önemli iyileştirmeler sağlanması için diğer hususların yanı sıra arazi, toprağa ve yeterli barınağa erişimin geliştirilmesi, bu amaçla yerel makamların programlar uygulamaları.
- Halen enerjiye erişimi olmayan 2 milyar kişiye enerji temin edilmesi ve yenilenebilir enerji kaynakları payının artırılması.
- 2020 yılına kadar kimyasalların kullanımında ve üretiminde insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması.
- Uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde hava kirliliğinin azaltılması için işbirliğinin geliştirilmesi, ülkelerin Kyoto Protokolü’nü onaylamaya teşvik edilmesi.
- Gelişme yolundaki ülkelerin borç sorunlarına geniş kapsamlı olarak hitap edebilmek bakımından yenilik getiren mekanizmaların desteklenmesi.

Sürdürülebilir kalkınma anlayışının gelişmesinde atılan bir diğer önemli adım, Brezilya Devlet Başkanı Lula Silva’nın 2007 yılında BM genel Kurulunda yaptığı konuşmada, dünyada sürdürülebilir kalkınma konusunda karşı karşıya kalınan konuları tartışmak üzere, Rio konferansının 20. Yıl dönümünde Rio’da bir “Yeryüzü Zirvesi” yapılmasını önermesidir. Bu öneri, 24 Aralık 2009’da BM genel Kurulunda onaylanmış ve 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında bir Rio+20 Yeryüzü Zirvesi’nin gerçekleştirilmesi kabul edilmiştir. Rio+20 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nın odaklanacağı dört alan şunlardır (MFA,2002):

- Taahhütlerin gözden geçirilmesi,
- Ortaya çıkan yeni sorunlar,
- Yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında yeşil ekonomi,
- Sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçevedir.

20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Rio’da yapılması planlanan “RIO +20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı”, sürdürülebilir kalkınma konusundaki hassasiyetin özenle devam ettirilmek istendiğinin bir göstergesidir (UNCSD,2012).

Türkiye’de de bu anlamda adımlar atılmıştır. Kalkınma Bakanlığının sorumluluğu ve koordinasyonunda, Türkiye’nin Korunan Alanlar Sisteminin Güçlendirilmesi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması Projesi (Türkiye’nin 2012 BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’na “Rio+20” Hazırlıkların Desteklenmesi Projesi) çerçevesinde proje faaliyetleri devam etmektedir (UNDP,2012).

Bu kapsamda 22 Şubat 2012 tarihinde Ankara’da Sürdürülebilir Kalkınma: Geleceği Sahiplenmek konulu bir konferans da düzenlenmiştir (CSB,2012).

2.SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE DOĞAL KAYNAKLAR

Bilindiği üzere, dünya genelinde, enerji, su, yeraltı zenginlikleri gibi doğal kaynakların paylaşımı çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunlardan önemli bir tanesi, mevcut doğal kaynakların sürdürülebilir yapıyı destekleme kapasitesinin muhafaza edilmesidir.

“Doğal kaynaklar ekonomisti olan C. S. Holling, doğal kaynakların bir bütün olarak doğal sistemin iyileşme sürecini engellemeyecek şekilde tüketilmesini savunmaktadır. Önemli ekolojik işlevleri olan doğal sermayenin iyileşme sürecinin korunması sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır” (Holling’den aktaran Bayraktutan vd, 2011:22).

Selim Kılıç (2012:206), “Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Ekolojik Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında, sürdürülebilir kalkınma kavramında, “güçlü” ve “zayıf” sürdürülebilirlik olmak üzere iki farklı yönden söz etmiştir. Buna göre “güçlü sürdürülebilirlik yanlılarına göre, sadece yenilenebilir kaynaklar kullanılırsa, ancak o zaman doğal sermaye stokunun gelecek kuşaklar için korunması mümkün olabilir. Diğer bir ifade ile yenilenemez kaynakların kullanılarak doğal sermaye stokunun korunamayacağı savunulmaktadır. Zayıf sürdürülebilirlik yanlıları ise, bugünkü kuşakların doğanın potansiyelinden daha uzun süreli ve yoğun olarak yararlanması halinde ortaya çıkacak olan suni sermaye aracılığı ile faydalı alternatiflerin üretilebileceğini savunmaktadır.”

Sürdürülebilir kalkınma kavramının doğal kaynak kullanımına yaklaşımı, enerjinin etkin kullanımı, yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla yer verilmesi ve geri dönüşüm gibi konuları da içermektedir.

Yenilenebilir enerji, yeryüzünde ve doğada çoğunlukla herhangi bir üretim sürecine ihtiyaç duymadan temin edilebilen, fosil kaynaklı (kömür, petrol ve karbon türevi) olmayan, elektrik enerjisi üretilirken CO2 emisyonu az bir seviyede gerçekleşen, çevreye zararı ve etkisi konvansiyonel enerji kaynaklarına göre çok daha düşük olan, sürekli bir devinimle yenilenen ve kullanılmaya hazır olarak doğada var olan, hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biyo kütle, biyogaz, dalga, akıntı enerjisi ve gel-git, hidrojen gibi enerji kaynaklarını ifade eder(Irkıçatal, 2014: 3).Yenilenebilir enerji kaynakları, fosil kaynaklı enerjilerin yerküreye verdiği zararı azaltmak ve kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından stratejik bir önem arz etmektedir.

Sürdürülebilir bir kalkınma anlayışının temel yönlerinden birisi de atık yönetimidir. Bu amaçla değerlendirilebilir katı atıkların fiziksel, kimyasal ya da biyolojik bir takım işlemlere tabi tutularak geri dönüştürülmesi, kaynak kullanımında tasarrufa büyük katkı sağlamaktadır.

Geri dönüşüm ile amaçlanan, kaynakların lüzumsuz kullanılmasını önlemek ve atıkların kaynağında ayrıştırılması ile birlikte atık çöp miktarının azaltılmasıdır. Demir, çelik, bakır, kurşun, kâğıt, plastik, kauçuk, cam, elektronik atıklar gibi maddelerin geri dönüşüm ve tekrar kullanılması, tabii kaynakların tükenmesini önleyecektir. Bu durum; ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ithal edilen hurda malzemeye ödenen döviz miktarını da azaltacak, kullanılan enerjiden büyük ölçüde tasarruf sağlayacaktır. Örneğin kullanılmış kâğıdın tekrar kâğıt imalatında kullanılması hava kirliliğini %74-94, su kirliliğini %35, su kullanımını %45 oranında azaltmakta ve bir ton atık kâğıdın kâğıt hamuruna katılmasıyla 8 ağacın kesilmesi önlenmektedir[†].

“Özellikle atık kâğıdın bir ülke ekonomisi için önemi düşünüldüğünde, atık kâğıdın geri dönüşümünün sağlanması halinde bugünkü rakamlarla her yıl, yaklaşık 10 trilyon tasarruf yapılabilmekte ve yaklaşık 80-100 bin hektar orman alanının tamamen yok edilmesi önlenmektedir. Ayrıca atık kâğıt kullanımı suretiyle, su tüketiminde yaklaşık %50, su kirlenmesinde %35, hava kirlenmesinde ise %70’lik azalma sağlanabilmektedir” (Demir, 1995:29).

3.SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE ÇEVRE

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte hız kazanan kalkınma faaliyetleri, pek çok ülkenin zenginleşmesini sağlarken çevresel anlamda ciddi sorunlara neden olmuştur. Bu dönem ile birlikte, Keynesyen iktisadın etkisi ile hızlı bir

[†]Bkz:<http://www.obi.bilkent.edu.tr/ekookul/pdf/geridonusum>, (Erişim: 29 Aralık 2014).

kalkınma, işsizliğin önlenmesi ve enflasyonun kontrol altına alınması gibi kısa vadeli siyasi kararlar alınarak ekonomi politikalarına yön verilmiştir. Bu sebeple gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre bilincinin oluşması gecikmiştir (Dulupçu, 2000: 46-70).

Çevre sorunlarına neden olmayan bir kalkınma anlayışının olamayacağı görüşü uzun seneler boyunca hâkim olmuştur. Fakat söz konusu sorunlar dünya için tehdit oluşturacak bir noktaya geldiğinde çevre ile uyumlu bir kalkınma anlayışının olabilirliği tartışılmaya başlanmıştır.

Sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı, sürdürülebilir bir çevre anlayışı ile birlikte hareket etmek zorundadır. Doğal kaynakların sürdürülebilirliği ancak bu şekilde mümkün olabilmektedir. Mevcut kaynakların kullanılma hızının, kaynakların kendini yenileme hızından az olması gerekmektedir. Ancak bu koşul ile biyo-çeşitlilik, insan sağlığı, hava, su ve toprak kalitesi ve doğal yaşam korunabilecektir (Kaypak,2011: 26).

Kalkınma faaliyetlerinin çevreye verdiği zararı minimize etmenin yöntemlerinden birisi de fiyat mekanizmasının etkin kullanımudur. Üretim için girdi olarak kullanılan doğal kaynaklar üzerinde düşük fiyatlandırma yapılmaktadır. Sübvansiyonlar gibi çevreyi koruma gözetilmeden uygulanan politikalar, doğal kaynak kullanımının maliyetini azaltmakta ancak çevreye de büyük zarar vermektedir. Bu noktadaki piyasa fiyatının çevre maliyetlerini içermemesi önemli bir sorundur. Doğal kaynak kullanımının maliyeti, fiyat mekanizması aracılığıyla artırılmalıdır (Yücel, 2003:113).

Bu noktada ekonomik kalkınmanın finansmanında doğal kaynakların kullanımının muhasebe boyutuna değinmek yerinde olacaktır. Doğal kaynakların tüketiminden kaynaklanan gerçek çevresel maliyetlerin göz ardı edildiği geleneksel muhasebe sistemlerini kullanmayı sürdürmenin artık doğru bir yönü yoktur. Kalkınmanın sürdürülebilirliği, çevresel muhasebe kavramının hâlihazırdaki muhasebe sistemlerine dâhil edilmesiyle sağlanabilecektir (Han ve Kaya, 2012:266).

Hamilton (2002), “Sürdürülebilirlik İçin Muhasebe” adlı çalışmasında, kalkınma ve çevre ilişkisinin muhasebe yönünü “servet” kavramı üzerinden açıklamaktadır. Buna göre; bir ülkenin ekonomisinin büyüklüğünü ve refah düzeyini ortaya koymak için “milli gelir” ve “kişi başı milli gelir” rakamlarından yararlanır. Bunların yanında, o ülkenin “milli serveti”önemli başka bir göstergedir. Milli servetin ölçümünde, doğal kaynaklar, insan kaynakları ve üretilmiş varlıklar kullanılmaktadır. Doğal kaynaklar açısından zengin olan ülkelerin kişi başı servetinin daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla çevre ile ilgili güçlü politikalar, savruk olmayan uygulamalar ve çevresel maliyetlerin ulusal hesaplamalara dâhil edilmesi “Yeşil bir GSMH” için büyük bir önem arz etmektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma kavramı teorik bir çerçevedetarihsel süreci içerisinde ele alınmıştır. Doğal kaynak kullanımı ve çevre ile ilişkisi bakımından, kalkınmanın sürdürülebilirliği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak söylenebilir ki; doğal çevre ile el ele yürüyen bir endüstri yapısı, gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ülkeler için tartışmasız gereklidir. Ekonomik anlamda kalkınırken, dünyayı ve gelecek nesilleri bekleyen çevreyle ilişkin tehlikelerle ilgili ciddi bir farkındalık geliştirilmesi zorunlu olmaktadır.

Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma kavramı, söz konusu farkındalığı yaratmada ve yaymada stratejik bir role sahiptir. Doğal kaynak kullanımının doğurduğu çevresel maliyetlerin azaltılmasından, yoksulluğun etkilediği coğrafyalardaki insani kalkınmışlığa kadar çok geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirebileceğimiz sürdürülebilir kalkınma kavramı, günümüz ve gelecek ekonomileri için de yol gösterici bir niteliğe sahiptir.

Ancak, kavramın çok boyutlu ve yönlü yapısı ülkeler açısından uygulamada güçlükler meydana getirmektedir. Hükümetlerin kararlılıkla uygulayacakları destekleyici politikalar ile söz konusu güçlükler, önemli bir dereceye kadar bertaraf edilebilecektir.

Sadece karar alıcıların uygulayacakları politikalar değil, üreticilerden tüketicilere kadar toplumun tüm kesiminde bir çevre bilinci uyandırılması gerekmektedir. Yaşadığımız dünyanın sadece bugünden ibaret olmadığı, gelecek nesillerin de gezegenin tüm kaynaklarından yararlanma hakkının olduğu bilinci ile ekonomik faaliyetler gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bayraktutan, Yusuf ve Uçak Sefer (2011) Ekolojik İktisat Ve Kalkınmanın Sürdürülebilirliği, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi / Journal of Academic Researches and Studies, Cilt 3 - Sayı 4
- CSB, <http://www.csb.gov.tr/gm/tau/index.php?Sayfa=haberlerdetay&Id=520> (Erişim: 4 Şubat 2015)
- Demir, Ahmet (1995) Atık Kâğıdın Geri Dönüşümü Ve Ülke Ekonomisine Net Katkıları, Ekoloji ve Çevre Dergisi, Nisan Mayıs Haziran, sayı 15
- Drexhage, John and Murphy, Deborah (2010) Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012, , International Institute for Sustainable Development (IISD), United Nations Headquarters, New York
- Dulupçu, Murat Ali (2000), Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler, Dış Ticaret Dergisi, Sayı: 20: 46-70.
- Hamilton, Kirk (2002). Accounting for Sustainability, Environment Department The World Bank, <http://www.oecd.org/dataoecd/18/53/2713847.doc> Erişim:12 Kasım 2014)
- Han, Ergül ve Kaya, Ayten Ayşe (2012) Kalkınma Ekonomisi, Teori ve Politika, Nobel Yayınevi, Ankara <http://www.obi.bilkent.edu.tr/ekookul/pdf/geridonusum>(Erişim 29 Aralık 2014)
- İrkiçatal Oğuz, Betül Yenilenebilir Enerji Kaynakları, www.epdk.org.tr, (Erişim: 28 Ekim 2014)
- Karabıçak, Mevlüt, Armağan, Ramazan (2004), “Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkış Süreci, Çevre Yönetiminin Temelleri ve Ekonomik Etkileri”, SDÜ İİBF Dergisi, C.9, S.2.
- Karakaya, Etem ve Özçağ Mustafa (2004) Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliği: Uygulanabilecek İktisadi Araçların Analizi, http://scholar.google.com.tr/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=10a9TikAAAAJ&citation_for_view=10a9TikAAAAJ:u-x6o8ySG0sC (Erişim: 3 Aralık 2014)
- Kaypak, Şafak (2011) Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13 (20): 19-33
- Kılıç, Selim (2012) Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Ekolojik Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:47
- Mawhinney, Mark (2002) Sustainable Development, Understanding the Green Debates; Blackwell Science Yayınları, University of Northumbria at Newcastle
- MFA, http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa(Erişim: 20 Ekim 2014)
- MFA, <http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa>(Erişim: 21 Şubat 2015)
- UNCSD, <http://www.uncsd2012.org/rio20/index.html> (Erişim: 14 Ocak 2015)
- UNDP, <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=3510> (Erişim: 16 Ocak 2015)
- UNEP, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163>(Erişim: 28 Eylül 2014)
- UNESCO, http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/RIO_E.PDF (Erişim: 3 Ocak 2015)
- Yücel, Fatih (2003) Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın Ve Ekonomik Kalkınmanın Karşılıklı Ve Birlikteliği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 11, sayı 11